

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академичната длъжност професор по направление 2.1. Филология, научна специалност Български език (българска лексикология и лексикография) за нуждите на Секцията за българска лексикология и лексикография в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, съгласно обявата в „Държавен вестник“, бр. 62 от 29.07.2014 г.

с кандидат Диана Георгиева Благоева – Стефанова, с научна степен д-р, доцент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, БАН.

Рецензент: Емилия Илиева Пернишка, д.ф.н. проф. чл.-кор. в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, БАН

Кандидатката доц. д-р Д. Благоева е приложила всички необходими документи за настоящия конкурс. Тя отговаря на изискванията за акад. длъжност професор а) носител е на обр. и научна ст. „доктор“; б) има 24 г. *стаж по специалността* (от 1987 г. е асистент, от 1989 г. старши асистент и от 1991 г. главен асистент) при необходими 7 г.; в) заема акад. длъжност „*доцент*“ от 8 г. (при изискване за 5 г.); г) Издала е монография (1.1) върху „Калкирането в най-новия период от развитието на българския език“ (С., 2005 г.), а за настоящия конкурс представя равностойна на монография и *добре обособена значителна част* от високо оценен научен труд („Българска лексикология и фразеология“, 2013 г., награден от Съюза на учените в България през 2014 г.), различна по тематика от монографията за н. ст. „доцент“; д) съавтор е с дялове от стотици страници в 2 особено значими *речника* – РБЕ и Речник на новите думи и значения, в двуезични речници, в електронен синонимен речник на българския език, автор е на *74 научни статии*, *6 студии* и на редица *рецензии* на книги, *преводи* на научна литература, *съставителка и редакторка* на 8 книги, езикови бележки и др.; е) участвала е в *48 научни форума* (при изискване за 20), в *12 научни проекта*, от които 6 международни (при изискване за 2); ж) *ръководила е 4 научни проекта*, повечето от които завършени успешно; з) има над 480 цитирания, от които 159 на нейни авторски трудове и останалите – на съавторски трудове, голяма част - в чуждестранни списания и издания; и) изнасяла е лекционни курсове в 2 университета у нас, ръководи докторант.

Доц. Д. Благоева е един от най-активните и плодотворни съвременни езиковеди. Тя разработва задълбочено няколко основни проблема в периода след придобиване на н. степен „доцент“ (както и преди това):

А. На първо място се открояват проучванията и приносите на кандидатката в областта на **неологията**. Внимание заслужава преди всичко нейната самостоятелна (монографична) част (от 131 с.) в т. I (дял 2.) на

най-новия мащабен лексиколожки труд „Българска лексикология и фразеология“ от 2013 г. В този дял Благоева излага в три глави за пръв път системно въпросите за Теоретични основи на неологията, Начини и пътища за обновяване на лексиката в българския език в края на ХХ и началото на ХХІ в. и основни тенденции в съвременната българска лексика. В съавторство са нейни части от гл. 3 и 4 (раздел I). Върху огромен материал от съвременни неологизми авторката очертава различни проблеми на неологията, извършва приносни наблюдения, прецизна систематизация и обобщения на съществени характеристики в новата лексика в български. Този труд обобщава и допълва наблюденията, изложени и преди това и в десетки статии (предимно авторски) и студии по отделни въпроси на новата лексика (3.3, 3.4, 3.5, 4.1, 4.4, 4.5, 4.23, 4.31, 4.33) и др.). Анализирани и представени подробно са *семантични, прагматични и словообразователни* особености на неологизмите в българския език, техните *източници и влияния, динамика, социална значимост, сходства и разлики* с други съвременни езици, *интернационализацията* на новата бълг. лексика и др. Прави се типология на заетата у нас нова лексика (също в 4.38), изследват се подходите при изучаване на неологизмите (4.37) и др. Такъв систематизиран и цялостен преглед на неологичната проблематика е безспорно приносен в българската лингвистика.

Приносна е разработката на проблема за *дефразеологизацията* като източник за неологизми. Същото се отнася и за статията „Нови думи в българския език, образувани чрез телескопия (като *мобифон, мутрафон, мутреса* и под.) (4.46). В съавторско изследване всестранно и много добре са представени прояви на *езиковата икономия* в съвременния език (4.31). Специално внимание е отделено на обновяването на концептосферата „Общество и политика“ в последните 2 десетилетия и в съпоставка с чешки. Задълбочено е заключението, че новата лексика е социокултурен феномен, в който се отразяват както настъпили обществени промени, така и „изменения в определени концептуални сфери и трансформации на някои обществени нагласи“ (3.5, 4.40).

Особена обществена и практическа значимост има лексикографската дейност на Д. Благоева върху неологизмите, представена както в отделни студии и статии в наши и чуждестранни издания (вж. списъка на публикациите), така и главно – в спечелилия си значителен обществен интерес Речник на новите думи в българския език (в 2 издания, второто от 2010 г.). В него тя разработва самостоятелно значителен корпус думи (букви А, Б, М-Р), които не са обяснявани до излизане на този речник. Неговата висока оценка от специалисти и търсене от обществеността следва да се подчертае при оценката на приносите на Д. Благоева.

Б. Друга област с новаторски облик в изследванията на кандидатката е т. нар. **корпусна лингвистика**. Самостоятелно и в съавторство със С.

Колковска и Св. Коева, както и с някои други автори, в отделни студии и статии тя поставя начало и развива едно ново и модерно направление в езикознанието, чрез което компютърните възможности се прилагат за лексикографска обработка на лексиката. Някои от статиите на Благоева са в чужди славистични издания (4.25, 4. 26, 4.27, 4.45 и др.). В приносни авторски (4.11, 4.45) и съавторски студии (4.13, 4.27 и др.) подробно теоретично са изложени мястото, значението, принципите на създаване и особеностите на такива корпуси и по-конкретно на български национален корпус и др. Голяма творческа енергия и труд се влага в създаване на концепцията за тези нови източници на лексика, също в методическото ръководство на дейността от Д. Благоева и в самата практическа работа, заедно със С. Колковска, за създаване на *Електронен корпус за лексикографски цели* с 400 милиона думи за нуждите на речникова работа и на всякакви лингвистични изследвания (понастоящем част от електронния масив от думи *Български национален корпус*), а също на информационните продукти *Инфолекс* и лексикалния портал *Неолекс*, насочен към неологизмите. Изработени са и няколко частични корпуса на лексика – база данни за синонимни редове на прилагателните имена. Кандидатката предлага и собствен метод за откриване в текста и извличане на лексикални неологизми, приложен и на практика в речника на неологизмите (от 2010 г.). Високо трябва да се оцени и редактирането от Д. Благоева на електронен регистър на българските фразеологизми и антоними.

Това са модерни и полезни източници и начини за обективно и по-задълбочено изпълнение на изследователската и лексикографската работа. Използвани са и при изработване на Речника на новите думи, както и за работата върху последните томе на РБЕ. Благодарение на тях качеството и възможностите в тази научно-приложна дейност се повишават значително.

Особено ценно е участието на кандидатката в **електронизацията на лексикалните архиви на ИБЕ**, във въвеждането в интернет на особено ценни и необходими *български речници*.

Освен това благодарение на инициативността и упорита работа на доц. Д. Благоева се създава библиографска *информационна система* и изключително полезно издание върху българска лексикология, лексикография и фразеология „Библиография по българска лексикология и фразеология” (2011 г.). Заедно с С. Колковска и Св. Коева се разработва и концепция за базирана в интернет лексикографска система за създаване на различни типове речници на българския език.

В. Задълбоченият подход към лингвистичната проблематика се проявява добре в **лексикографските трудове** на Д. Благоева. Тя работи повече от десетилетие с голяма прецизност и умение като съавтор и редактор върху томе на най-значителния за българското езикознание

многотомен РБЕ (авторство на стотици стр. от т. 13, 14 и 15) и редактор в т. 14 и 15. Предлага в няколко статии теоретични виждания за усъвършенстване на лексикографската работа по него (4.3, 4.25 и др.) и в други речници – предимно върху неологизмите (4.6, 4.20, 4.9, в „Речник на новите думи”), но също и в двуезичен речник на английския език (4.34, 4.35). Прави типология на неологичните речници (3.6). Част от статиите по тези и други проблеми са публикувани в международни издания, главно в Полша и Чехия.

Г. Няколко статии излагат приноси виждания на авторката по други **теоретични въпроси** на употребата на лексиката, като нейната съчетаемост, прагматична маркираност и лексикографското ѝ представяне (4. 24, 4.8, 4.21, 4.30 и др.). Сериозен и *неразработен проблем* се излага в колективната студия „Българският език в дигиталната епоха” (4.23). Там се разглеждат за въпроси и мястото и особености на българския език в съвременното информационно общество, приложението на езиковите технологии в лингвистиката и перспективите в тази област, програми за използването им. Сериозно изследване е предложено в студия върху *тенденциите* в новата българска лексика (4.39) и др.

Приносна разработка на съвременни езикови процеси в българската и в чешката обществена действителност представлява авторската студия „Динамика в концептосферата „Общество и политика в края на ХХ и началото на ХХІ в.” (2013) (3.5). Благоева вниква в семантичната и социално обусловена структура на редица стари понятия и обосновава обновяването им, *търси когнитивните аспекти на образуването на нова лексика* – новата словесна интерпретация на неназовани досега явления. Безспорен теоретичен принос в този труд е анализът на признаците за нова категоризация на извънезиковата действителност и нейната ценностна маркираност, при това в съпоставителен план.

Благоева проявява активност и за повишаване на езиковата култура в няколко *езикови бележки* (5.)

Д. Внимание заслужава активното творческо и организационно участие на кандидатката в сътрудничество с други славистични центрове, главно в Чехия, Полша, Словакия. Няколко изследвания са посветени на **съпоставителни проблеми на лексиката** (4.29, 4.32, 4.41), като вниманието е насочено към непроучени и актуални проблеми. Изследват се езиково, функционално и в съпоставка както нарицателни лексеми, така и антропоними, словообразователни особености на различни групи лексеми. Задълбочено, интересно, с безспорно значение за славистиката е изследването на славянските *влияния* върху българския език в най-ново време (4.41).

Е. Диана Благоева е работоспособен и активен учен. Включена е в научни проекти не само в ИБЕ, но и съвместни с Чешката и Полската академия на науките, както и по програми на Европейския съюз, чрез

които се привличат допълнителни финансови средства. В момента кандидатката е ръководител на проект за изработване на следващите тонове от РБЕ и на 1 проект по междуакадемичното сътрудничество.

Тя участва като *съставител* или *редактор* в 8 издания с езиковедски изследвания. Пише *рецензии* на езиковедски трудове (вж. 6), *предговори* на научни издания. *Превежда* от полски интересни езиковедски разработки. Представила е изследванията си на много (48) *научни форуми* и в юбилейни издания.

Ж. Впечатляващ е списъкът от *близо 500 цитирания* и *позовавания* на трудове на Д. Благоева – самостоятелни или в съавторство, който показва интереса към тях и мястото им в българската лингвистика. Голяма част от тези цитирания са в *търсени престижни* сборници и книги, издадени както у нас, така и в различни европейски страни – Полша, Чехия, Германия, Русия, Украйна.

3. Кандидатката без особен шум, но много умело **организира научния живот** в Секцията по лексикология и лексикография, която успешно ръководи в периода 2010-2012. Съдейства за организационния живот на ИБЕ като *заместник-директор*. Отлично впечатление правят деловите ѝ качества и инициативност, благодарение на които се въвеждат полезни и перспективни новости и методи в научните проучвания.

И. **Преподавателска дейност**. Изнасяла е *цикъл лекции* в Русенския университет и в СУ в периода, който се взема пред вид за настоящия конкурс. Ръководи *докторант*.

К. Член е на 2 международни редакционни колегии в научни полски издания. Включвана е в 4 конкурса по процедури за научни степени и длъжности с рецензии и становища.

Благоева членува в СУБ, както и в Българското лексикографско дружество.

Може да се отбележат не само деловите качества на кандидатката по настоящия конкурс, но също така и нейната подчертана скромност, съдържаност, колегиална благоразположеност и почтеност.

Като *препоръка* за бъдещата ѝ творческа дейност може да се отбележи пожеланието за известно разширяване на изследваната проблематика за сметка на прецизния, но понякога разточителен анализ.

Заключение. Чрез така изложените творчески области и изяви в научния живот и организационни делови качества на Диана Благоева може да се направи следното обобщение: Кандидатката по обявения конкурс се отличава с активна и плодотворна научноизследователска дейност в областта на обявения конкурс. Тя е неуморен и инициативен съвременен учен с новаторски поглед и със значително творчество с много актуален и приносен характер. Създала е значими за съвременното езикознание самостоятелни и съавторски научни произведения и ценни лексикални масиви - база за лингвистични проучвания. С тях се издига на съвременно

равнище езиковедската работа в един академичен институт и се обогатява българистичната наука. Заедно с това кандидатката се проявява като отличен организатор и ръководител на научната работа. Ето защо доц. д-р Д. Благоева напълно заслужава да ѝ бъде присъдено научното звание *професор*.

София, 30.10.2014 г.

Рецензент:

